

Samfundet S:t Erik
Stockholm

Till:
stadsbyggnadskontoret@stockholm.se

YTTRANDE
2023-04-25

Angående detaljplaneförslag för Kräftriket, Norra Djurgården, dnr 2021-04218

Ståndpunkt

Samfundet S:t Erik avstyrker planförslaget i nuvarande utformning.

Planförslaget

Planförslaget syftar till att inom området för före detta Veterinärhögskolan, Kräftriket, möjliggöra för cirka 300 student- och forskarboenden, undervisnings- och forskarlokalerna samt kompletterande service. Förslaget medger fyra nya byggnadsvolymer som till övervägande del är placerade på hårdgjord mark för att minimera avverkning av värdefulla träd. Vidare förutsätter förslaget rivning av två befintliga byggnader, nämligen hundkliniken och hästergometern från tidigt 1950-tal, som ska ersättas med större volymer. Skydds- och varsamhetsbestämmelser ska enligt planunderlaget införas på värdefulla byggnader.

Planområdet

Kräftrikets institutionsmiljö översätts i två tydligt urskiljbara årsringar, motsvarande områdets norra respektive södra del. Den norra delen anlades på 1910-talet med byggnader ritade av arkitekterna Ludwig Peterson och Rudolf S. Enblom med flera i en monumental tegelarkitektur med ett uttalat nationalromantiskt formspråk. Byggnaderna i den södra delen tillkom etappvis under åren 1939–1959 med i huvudsak Joel Lundeqvist och senare Carl Grandinson som arkitekter, och var ett svar på behovet att utöka Veterinärhögskolans verksamhet. Uttrycket är i denna del tidsenligt funktionalistiskt med relativt stora tegelvolymerna som anpassats till topografin och vegetationen enligt det då rådande stadsplaneidealet hus i park. För parkmiljöens gestaltning stod landskapsarkitekten Walter Bauer.

Lagrum och kulturhistoriska värden

Kräftriket ingår i riksintresset Nationalstadsparkens område Ulriksdal-Haga-Brunnsviken och utgör där en del av Vetenskapsstaden. Nationalstadsparken omfattas av Miljöbalken (MB) 4 kap 7 §, innebärande att ny bebyggelse och nya anläggningar får tillkomma och andra åtgärder vidtas, endast om det kan ske utan intrång i parklandskap eller naturmiljö och utan att det historiska landskapets natur- och kulturvärden skadas. Här gäller även särskilda föreskrifter för anmälan om samråd enligt MB 12:6 § som bland annat reglerar hantering av träd. Detta förbud inom Nationalstadsparken att orsaka någon form av bestående skada är strängare än rekvisitet «påtaglig skada» som normalt gäller för riksintressen.

Veterinärhögskolans ursprungliga anläggning, det vill säga den norra delen, är sedan mitten av 1990-talet byggnadsminne enligt kulturmiljölagen (KML) 3 kap och ska i den bemärkelsen skyddas från förvanskning och eventuella tillägg såväl vad gäller den övergripande strukturen som

byggnadernas exteriör. Flertalet av byggnaderna i norra delen är dessutom blåklassificerade av Stadsmuseet i Stockholm, vilket motsvarar ett synnerligen högt kulturhistoriskt värde (ÄPBL 3 kap 12 §).

I den södra delen är flertalet byggnader grönklassificerade, det vill säga särskilt värdefulla från historisk, kulturhistorisk, miljömässig eller konstnärlig synpunkt (PBL 8 kap 13 §).

Hundkliniken och hästergometern – byggnaderna som föreslås rivas

Hundkliniken uppfördes 1959 och består av en tvådelad tegelvolym i 2-3 våningar, utformad för sin specifika användning. Byggnaden är belägen mitt emot norra områdets kirurgiska klinik, det vill säga längs södra sidan av den huvudaxel som avskiljer norra området från det södra. Trots byggnadens uttalade värdebärande egenskaper hävdas i planunderlaget att den omöjligt kan anpassas för relevanta verksamheter eller för de moderna krav som ställs på bostäder, delvis med hänvisning till de låga rumshöjderna

Den år 1953 uppförda hästergometern, i planunderlaget omväxlande kallad hästergometer, hästgerometer och hästgeometer, avviker i sin gestaltning från områdets övriga byggnader med en låg oktagonal paviljong klädd i liggande grön panel. Byggnadsformen, taket och de profilerade taktassarna ger en viss historiserande karaktär. Ingenstans i planunderlaget redovisas för byggnadens tidigare funktion, vilket torde vara av betydelse för en rättvisande värdering. Dock framgår vid samfundets genomsökning av tidningsartiklar från tiden att byggnaden konstruerats för landets då enda hästergometer, det vill säga en «rullande matta» med hjälp av vilken hjärtfel hos häst kunde diagnostiseras samt hästens arbetskapacitet mätas.

Båda byggnaderna ritades av Carl Grandinson som även stod bakom Veterinärhögskolans Kårhus.

Samfundet S:t Eriks synpunkter

- Samfundet S:t Erik bedömer att platsen tål en viss komplettering men att denna i så fall måste ske med större varsamhet gentemot 1950-talets befintliga bebyggelse, och utifrån ett antikvariskt underlag som är betydligt mer genomarbetat och analyserande än föreliggande.
- Kulturmiljöanalysen brister i redovisningen av hästergometerns historiska funktion och saknar precisering av byggnadens kulturhistoriska dokumentvärde – utredas bör om den i kombination med sin ursprungliga funktion är sällsynt eller till och med unik i ett nationellt och kanske även internationellt perspektiv. Likadant bör redogöras för hundklinikens kulturhistoriska och miljömässiga värden samt argumenten för rivning tydliggöras.
- Miljökonsekvensbeskrivningen landar i att en rivning av hästergometern och hundkliniken medför små negativa konsekvenser för kulturmiljön, vilket är en märklig slutsats. Båda byggnaderna bidrar till förståelse för områdets historia och en rivning måste till syvende och sist betraktas som den största förlusten av kulturhistoriska värden. Det krävs en mer välgrundad bedömning av effekterna av en rivning.
- Vidare redogör miljökonsekvensbeskrivningen på ett otillräckligt vis hur tillkommande byggnader och andra föreslagna åtgärder riskerar att påverka läsbarheten i både angränsande byggnadsminnet och i kulturmiljön som helhet. Det reflekteras heller inte över det faktum att föreslagna volymer kommer att dominera höjdmässigt över 1940- och 50-talens befintliga byggnadsbestånd, liksom över de av byggnaderna inom byggnadsminnet som är belägna invid huvudstråket.

- Walter Bauers gestaltning av parklandskapet kring hundkliniken nämns enbart i förbigående i kulturmiljöanalysen och en beskrivning av planens innehåll, vad som genomfördes och vad som eventuellt finns kvar i form av strukturer och växtmaterial saknas helt, varför en fördjupad analys bör göras.

Sammanfattningsvis anser Samfundet S:t Erik det möjligt att områdets hårdgjorda ytor inanspråkats för kompletterande bebyggelse men det måste i så fall ske under förutsättning att det dessförinnan utförs en förnyad utredning med syfte att bevara både hundkliniken och hästergometern, och att det antikvariska underlaget kompletteras enligt ovan. Om en rivning i slutändan trots allt blir aktuell bör möjligheten att flytta hästergometern inom området först prövas och byggnadsmaterialet från hundkliniken återbrukas av såväl kulturhistoriska som miljö- och hållbarhetsmässiga skäl.

Samfundet S:t Erik avstyrker planförslaget i föreliggande form baserat på ovanstående synpunkter.

För Samfundet S:t Erik

Monica Andersson
Ordförande

Lotta von Liewen Wistrand
Adjungerad styrelseledamot